

HUKUKÇULAR DERNEĞİ

ULUSLARARASI HUKUK BÜLTENİ

SAYI I NİSAN I 2026

FİLİSTİN İÇİN
ADALET

İsrail'in İdam Yasasının Hukuka Aykırılığı ve Hukukçular Derneği'nden Konuya İlişkin Tepkiler

İsrail Parlamentosu'nun 30 Mart 2026 tarihinde kabul ettiği ve Filistinli mahkumları hedef aldığı yönünde yoğun eleştirilere konu olan idam yasasına karşı Türkiye genelinde kapsamlı bir tepki ortaya konulmuştur. Hukukçular Derneği Genel Başkanı Av. Mehmet Melih Gülseren birçok yayın kanalı vasıtasıyla ilgili yasanın uluslararası hukuka ve temel insan haklarına aykırılığı üzerinde durmuştur. Hukukçular Derneği tarafından başta genel merkez tarafından İstanbul Beyazıt Meydanı olmak üzere eş zamanlı olarak 32 il temsilciliği tarafından basın açıklamaları gerçekleştirilmiş, söz konusu düzenlemenin uluslararası hukuka açık aykırılığı kamuoyuna duyurulmuştur. Ayrıca Dernek tarafından Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi nezdinde özel prosedürlere başvurular yapılmıştır.

Yasanın İçeriği ve Ayrımcı Yapısı

Söz konusu düzenleme, "terör" kapsamında değerlendirilen ve ölümlü sonuçlanan eylemler bakımından idam cezasını öngörmekte; ancak bu rejimi özellikle işgal altındaki Filistin topraklarında faaliyet gösteren askeri mahkemeler üzerinden işletmektedir. Bu durum, aynı filler bakımından farklı yargı rejimlerinin uygulanmasına yol açmakta ve özellikle Filistinliler bakımından daha ağır ve sınırlı güvencelere sahip bir ceza sisteminin oluşturulduğunu göstermektedir. Nitekim askeri mahkemelerde mahkumiyet oranlarının %96 seviyesinde olması ve yerleşimci şiddeti vakalarında neredeyse cezasızlık pratiğinin hakim olması, bu ayrımcı yapıyı daha da görünür kılmaktadır.

Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirme

Söz konusu düzenleme, hem uluslararası insan hakları hukuku hem de uluslararası insancıl hukuk bakımından çok katmanlı ihlaller doğurmaktadır. Öncelikle, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi uyarınca ölüm cezası yalnızca "en ağır suçlar" için ve sıkı usulî güvenceler altında uygulanabilir.

Buna karşılık, yeni düzenleme “terör” kavramını geniş ve belirsiz biçimde yorumlayarak bu sınırları aşmakta ve özellikle askerî mahkemeler bakımından zorunlu ölüm cezası rejimi tesis etmektedir.

Bunun yanında, aynı sözleşmenin 2. ve 26. maddelerinde düzenlenen eşitlik ve ayrımcılık yasağı, söz konusu yasa ile açık biçimde ihlal edilmektedir. Zira İsraili yerleşimcilerin sivil mahkemelerde yargılanmaya devam etmesine karşılık, Filistinlilerin askerî mahkemelerde yargılanması ve bu mahkemelerde daha ağır yaptırımlara tabi tutulması, sistematik bir ayrımcılık oluşturmakta; ceza hukukunun bireysel sorumluluk ilkesinden uzaklaşarak grup temelli bir cezalandırma mekanizmasına dönüşmesine yol açmaktadır.

işgalci devletin cezai yetkileri sınırlı olup, bu yetkilerin işgal altındaki nüfusu koruma amacıyla kullanılması gerekmektedir. Buna rağmen ölüm cezası düzenlemesi ve geniş yetkilerle kullanılması, işgal hukukunun koruma rejimi ile açık bir çelişki doğurmaktadır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi mekanizmaları, zorunlu ölüm cezalarının doğası gereği keyfi olduğunu ve uluslararası hukukla bağdaşmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Yargısal Süreç ve Uluslararası Tepkiler

Yasa, ciddi tartışmalara yol açmış; insan hakları örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından İsrail Yüksek Mahkemesi nezdinde iptal başvuruları yapılmıştır. Uluslararası düzeyde ise Birleşmiş Milletler organları ve çeşitli devletler tarafından düzenlemeye yönelik eleştiriler dile getirilmiş; söz konusu yasanın uygulanmasının geri dönülemez hak ihlallerine yol açabileceği vurgulanmıştır. Nitekim Birleşmiş Milletler İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin açıklamasında, İsrail'in kabul ettiği yasanın Filistinlilere karşı ırksal ayrımcılığı derinleştirdiğini ve insan hakları bakımından ağır bir gerileme teşkil ettiğini belirtmiştir.

Düzenleme aynı zamanda işgal hukuku ile de bağdaşmamaktadır. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri kapsamında

Komite, yasanın özellikle İsrail askerî mahkemeleri önünde yargılanan Filistinliler bakımından idamı asılarak uygulanacak varsayılan ceza haline getirmesinden endişe duyduğunu ifade etmiş; İsrail vatandaşları ve yerleşimcilerinin bu rejimin dışında bırakılmasının düzenlemeyi fiilen Filistinlilere özgü ayrımcı bir ceza mekanizmasına dönüştürdüğünü vurgulamıştır. Ayrıca Komite, yasanın cezanın hafifletilmesi, affı veya değiştirilmesini yasaklamasını ve kesin hükümden itibaren 90 gün içinde infaz öngörmesini de ciddi bir hak ihlali riski olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede Komite, İsrail'e yasayı derhal yürürlükten kaldırma çağrısında bulunmuş; tüm devletlere de kaynaklarının Filistinlilere yönelik ayrımcı politika ve uygulamaları desteklemek için kullanılmaması gerektiğini hatırlatmıştır.

Hukukçular Derneği'nin Girişimleri

Hukukçular Derneği, söz konusu düzenlemeye karşı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde aktif bir süreç yürütmektedir. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler insan hakları mekanizmaları nezdinde başvurular yapılmış; özellikle özel raportörlük mekanizmaları aracılığıyla yasanın incelenmesi talep edilmiştir. Bunun yanı sıra, Türkiye genelinde gerçekleştirilen basın açıklamalarıyla kamuoyu bilgilendirilmiş; sivil toplumun bu süreçte aktif rol almasının önemi vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Uzmanlarından AB'ye İsrail Ortaklık Andlaşması'nın Askıya Alınması Çağrısı: AB Neden Karar Al(A)Mıyor?

20 Nisan 2026'da Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde görev yapan bağımsız insan hakları uzmanları, Avrupa Birliği (AB) ile İsrail arasında 2000 yılından bu yana yürürlükte olan ve İsrail'e Avrupa pazarlarına imtiyazlı erişim imkânı tanıyan AB – İsrail Ortaklık Andlaşması'nın (Andlaşma) ivedilikle askıya alınması gerektiğini bildiren resmi bir çağrıda bulundu. Aralarında İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki İnsan Hakları Durumu Özel Raportörü Francesca Albanese'nin de yer aldığı 20 kişilik raportör heyeti, söz konusu askıya alma işleminin salt bir siyasi tercih olmaktan öte uluslararası hukuk çerçevesinde emredici bir 'asgari gereklilik' teşkil ettiğini vurgulamıştır.

İsrail'in en büyük ticaret ortağı olan AB, Andlaşma kapsamında İsrail menşeli ürünlere Avrupa pazarlarına

tercihli erişim hakkı ve önemli tarım ürünleri için gümrüksüz giriş imkanı tanımakta.

AB hukukunun temelini oluşturan andlaşma ve ilkeler perspektifinden de ele alınacak olduğunda, Andlaşma'nın 2. maddesinde yer alan 'insan haklarına ve demokratik ilkelere saygı' şartının, sözleşmenin esaslı bir unsuru (essential element) olduğu görülmektedir. Uzmanlar, İsrail'in uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuku mütemadiyen ihlal etmesinin, mevcut anlaşmanın askıya alınması için gerekli normatif zemini çoktan oluşturduğuna işaret etmekte. Gerek Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) Gazze'deki soykırım riskine ilişkin Güney Afrika tarafından İsrail'e yönelik olarak açılan soykırım davasında aldığı bağlayıcı geçici tedbir kararları gerekse de Temmuz 2024 tarihli İsrail işgalinin hukuka aykırı olduğunu tespit eden danışma görüşü uyarınca tüm devletler yasadışı durumun sürdürülmesine katkı sağlayacak ekonomik ilişkilerden kaçınma yükümlülüğü ile yüklenmiştir.

Çeşitli BM raporlarına ve kendi çalışmalarına atıfta bulunan uzmanlar, sahadaki ihlallerin ulaştığı vahamete işaret ederek soykırım, sistematik işkence, cinsel şiddet, keyfi alıkoyma, zorla kaybetme ve zorunlu yerinden edilme gibi birçok ağır uluslararası suçun işlendiğinin altını çizmekte. Bu sistematik ihlallere ek olarak sivil yerleşimlerin planlı yıkımı olan 'evkırımı' (domicide) ve eğitim altyapısının tasfiye edilmesi anlamına gelen 'eğitimsizlik' (scholasticide) uygulamaları bu çalışmalara ve uzman bulgularına yansıyan önemli saha gerçeklikleri arasında. Ayrıca, temiz içme suyu dâhil olmak üzere temel insani yardımlara erişimin engellenmesi yoluyla sivil halkın açığa sürüklenmesi, ekosistemlerde ve tarım arazilerinde yaratılan ağır çevresel tahribat olarak Gazze sağlık sisteminin kasıtlı olarak çökertilmesi de durumun ciddiyetini ortaya koymakta. Uzmanlar öte yandan Batı Şeria'da kesintisiz biçimde sürdürülen etnik temizlik ve ilhak politikalarının da bu geniş çaplı ihlal tablosunun ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamakta.

AB Bakanlar Konseyinin Karar Al(a)mama Süreci

İlgili AB hukuku mevzuatı çerçevesinde Andlaşma'nın tam olarak askıya alınması ya da feshedilmesi, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Andlaşma'nın (TFEU) 218. maddesi uyarınca AB Bakanlar Konseyi'nde oybirliği kararını gerektirmekte. Bu eşliğin aşılması ise mevcut siyasi konjonktürde fiilen neredeyse olanaksız. Daha sınırlı bir

çerçeve öngören kısmi askıya alma prosedürü için ise nitelikli çoğunluk —27 üye devletten en az 15'inin ve AB nüfusunun yüzde altmış beşini yani yaklaşık 292,5 milyon kişiyi temsil eden devletlerin olumlu oyu— yeterli olmakla birlikte Avrupa Parlamentosu üyesi Barry Andrews'ın da kamuoyuyla paylaştığı üzere, İtalya ve Almanya'nın tutumları bu eşliğin de önünde engel teşkil etmekte.

AB diplomatları tarafından her ne kadar üye ülkelerdeki tutumun son dönemde görece farklılaştığı kabul edilse de bu değişikliğin oybirliği sağlamaya yetecek düzeyde olmadığı ifade edilmekte. Bununla birlikte konuya ilişkin siyasi ve sivil baskının giderek yoğunlaştığı da görülmekte. Avrupa Vatandaş Girişimi (ECI) mekanizması kapsamında Andlaşma'nın tam olarak askıya alınması talebiyle toplanan imza sayısı bir milyonu aşmış, bu eşliğin geçilmesiyle birlikte Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu resmi tutumlarını kamuoyuyla paylaşma yükümlülüğü altına girmiştir.

Sonuç itibarıyla BM uzmanları, belgelenen insan hakları ihlallerinin ulaştığı boyut göz önüne alındığında Andlaşma'nın tam olarak askıya alınmasının AB organları için bir siyasi takdir yetkisi değil aksine kati bir hukuki zorunluluk olduğunun altını çizmekte. Zira ticari çıkarların uluslararası hukukun üstünlüğüne feda edilmemesi gerçekliği devletlerin ve uluslararası toplumun omuzlarına inkâr edemeyecekleri ve ertelenemeyecek bir sorumluluk yüklemektedir.

İsrail'den Küresel Sumud Filosu'na Uluslararası Sularda Müdahale: İnsani Yardıma Karşı Hukuksuz Saldırı

Gazze'ye insani yardım ulaştırmak ve ablukayı kırmak amacıyla yola çıkan Küresel Sumud Filosu, 30 Nisan 2026 tarihinde İsrail donanmasının uluslararası sulardaki müdahalesine maruz kalmıştır. İsrail güçlerinin filoya ait tekneleri durdurduğu, iletişim kanallarını engellediği ve sivilleri alıkoyduğu bildirilmiştir. Küresel Sumud Filosu, saldırıyı "korsanlık" olarak nitelendirmiş; müdahalenin Gazze kıyılarından yüzlerce mil uzakta ve uluslararası sularda gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Saldırı, yalnızca bir deniz müdahalesi değil; Gazze'ye yönelik insani yardım girişimlerinin sistematik biçimde engellenmesinin yeni bir örneğidir. İsrail'in, silahsız sivillerden oluşan ve insani yardım amacı taşıyan bir filoya uluslararası sularda müdahale etmesi, seyrüsefer serbestisi ilkesini ve açık denizlerin serbestliği rejimini açık biçimde ihlal etmektedir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı da müdahaleyi "korsanlık eylemi" olarak nitelendirmiş ve İsrail'in uluslararası sularda seyrüsefer serbestisi ilkesini ihlal ettiğini açıklamıştır.

Uluslararası deniz hukukuna göre hiçbir devlet, uluslararası sularda keyfi biçimde denetim, alıkoyma veya zapt

yetkisi kullanamaz. Bu nedenle İsrail'in müdahalesi, güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırılamayacak ölçüde ağır bir hukuk ihlalidir. Müdahalenin Gazze'ye yönelik abluka ve insani yardımın engellenmesi bağlamında gerçekleşmesi ise meselenin yalnızca deniz hukuku bakımından değil, uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukuku bakımından da değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Küresel Sumud Filosu'nun açıklamasında, İsrail'in eylemlerinin "tehlikeli ve emsalsiz bir tırmanış" niteliğinde olduğu belirtilmiş; uluslararası toplumun sessizliğinin tarafsızlık değil, ihlallere zımni izin anlamına geldiği ifade edilmiştir.

Bu saldırı, Gazze'ye yönelik ablukanın yalnızca kara ve hava sahasında değil, Akdeniz'in uluslararası sularına taşırılan genişletilmiş bir baskı rejimine dönüştüğünü göstermektedir. İnsani yardım taşıyan sivillerin alıkonulması, teknelere el konulması ve yardımın engellenmesi, İsrail'in cezasızlık pratiğinin yeni bir halkasıdır.

UCM'de Rodrigo Duterte Yargılaması: Ön Yargılama Aşamasından Esas Yargılamaya

23-27 Şubat 2026 tarihlerinde Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Birinci Ön Yargılama Dairesi, Filipinler eski Cumhurbaşkanı Rodrigo Duterte hakkında, 2011-2019 yılları arasındaki süreçte yürütülen "uyuşturucuyla mücadele" operasyonları kapsamında işlendiği iddia edilen insanlığa karşı suçlara ilişkin suçlamaların onaylanması duruşmasını gerçekleştirmiştir. Daire'nin 23 Nisan tarihli açıklamasına göre Mahkeme,

Suçlamaları İçeren Belge'de (Document Containing the Charges – DCC) yer alan ve 1 Kasım 2011 ile 16 Mart 2019 tarihleri arasındaki dönemi kapsayan cinayet ve cinayete teşebbüs fiillerine dayalı üç ayrı insanlığa karşı suç isnadını onaylayarak dosyayı soruşturma aşamasından esasa ilişkin yargılama aşamasına taşımıştır.

Onaylanan iddianamede savcılık, söz konusu fiillerin Roma Statüsü'nün 7(1) maddesi kapsamında sivil halka yönelik yaygın ve sistematik bir saldırının parçasını oluşturduğunu ileri

sürmektedir. Mahkeme, bu kapsamda üç ayrı insanlığa karşı suç isnadını kabul etmiştir. İlk suçlama, Davao ve çevresinde belediye başkanlığı döneminde işlenen ve sözde Davao Ölüm Timi (DDS) ile ilişkilendirilen cinayetlere yöneliktir. İkinci suçlama, başkanlık dönemi boyunca Manila ve ülkenin diğer bölgelerinde "yüksek değerli hedefler" olarak sınıflandırılan kişilere yönelik suikastları kapsamaktadır. Üçüncü suçlama ise yine başkanlık dönemi boyunca "mahalle temizleme operasyonları" kapsamında gerçekleştirilen cinayet ve cinayete teşebbüs fiillerine ilişkindir. İsnat edilen fiillerin münferit olaylardan ibaret olmadığı, belirli bir politika çerçevesinde sürekliliği olan uygulamalar olduğu görülmektedir.

Savcılık ayrıca sanığa birden fazla hukuki sorumluluk biçimi atfetmektedir. Roma Statüsü'nün 25(3)(a) maddesi uyarınca dolaylı faillik, 25(3)(b) maddesi uyarınca suçların işlenmesini emretme veya teşvik etme ve 25(3)(c) maddesi uyarınca suçlara yardım etme veya yataklık etme biçimindeki çok katmanlı sorumluluk kurgusu, isnat edilen fiillerin yalnızca doğrudan icra ile sınırlı olmadığını; karar alma, yönlendirme ve organizasyon süreçleri üzerinden de cezai sorumluluğun temellendirildiğini ortaya koymaktadır.

Bu yönüyle iddianame, klasik bireysel fail anlayışının ötesine geçerek, hiyerarşik yapı içerisindeki fiili güç ve kontrol ilişkilerini merkeze alan bir yaklaşım benimsemektedir.

Davanın usule ilişkin en tartışmalı boyutlarından birini ise savunma makamının hem mahkemenin yargı yetkisine hem de sanığın yargılanabilirliğine ilişkin itirazları oluşturmaktadır. Savunma makamı, Filipinler'in 2019 yılında Roma Statüsü'nden çekilmiş olmasını gerekçe göstererek UCM'nin yetkisiz olduğunu ileri sürmüştür; ancak Ön Yargılama Dairesi, yerleşik içtihada dayanarak itirazı reddetmiştir. Buna göre bir devletin Statü'den çekilmesi, çekilme kararının yürürlüğe girmesinden önce işlendiği iddia edilen fiiller bakımından UCM'nin yetkisini ortadan kaldırmamaktadır. Mahkemenin bu görüşü, devletlerin tek taraflı işlemler yoluyla uluslararası cezai sorumluluktan kaçınmalarının önüne geçilmesi bakımından önem taşımakta ve aksi yöndeki yorumların cezasızlık riskini derinleştireceği öngörülebilir niteliktedir.

Buna ek olarak savunma, 80 yaşındaki sanığın bilişsel gerileme yaşadığını ve böylece yargılanmaya uygun olmadığını ileri sürmüştür. Daire ise adil yargılanma güvenceleri ile adaletin sağlanması gerekliliği arasında bir denge kurarak, bu iddiayı yargılamayı tamamen ortadan kaldıran bir engel

olarak kabul etmemiştir. Bunun yerine yargılamanın sanığın sağlık durumuna uyarlanmış özel usuli güvenceler çerçevesinde yürütülmesine karar vermiştir. Mahkemenin bu yaklaşımı, ileri yaş ve sağlık durumunun cezasızlık amacıyla araçsallaştırılmasının önlenmesi bakımından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Rodrigo Duterte hakkındaki yargılamanın esasa taşınması, uluslararası ceza adaletinin işleyişi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır; yargılama süreci yalnızca mağdurlar açısından hesap verebilirlik mekanizmalarının işletilmesine imkân tanımakla kalmamakta, aynı zamanda cezasızlık pratiğine karşı uluslararası hukukun kurumsal bir yanıt üretebileceğini de göstermektedir. Nitekim süreç, üst düzey kamu görevlilerinin siyasi konumları veya devletlerin uluslararası yükümlülüklerden çekilmesi yoluyla sorumluluktan kaçamayacaklarını ortaya koyarken, önümüzdeki yargılamanın ispat standardı, komuta ilişkileri ve sağlık durumunun yargılamaya etkisi gibi başlıklarda UCM içtihadına katkı sunması beklenmektedir; bu yönüyle dava, uluslararası ceza hukukunun gelişimi açısından dikkatle izlenmesi gereken ve cezasızlık kültürüne karşı benzer ihlaller bakımından caydırıcılık potansiyeli taşıyan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Apartheid Sonrası Dönüşüm Modeli: *Siyah Güçlendirme Hareketi*

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde uygulanan "Siyah Güçlendirme Politikaları" (Black Economic Empowerment – BEE), apartheid sonrası dönemde yalnızca siyasi eşitliğin tesis edilmesiyle yetinilmeyip, ekonomik alanda da yapısal adaletsizliklerin giderilmesini amaçlayan kapsamlı bir dönüşüm mekanizmasıdır. Bu politikalar, tarihsel olarak sistematik biçimde dışlanmış siyah nüfusun ekonomik hayata etkin katılımını sağlamak, mülkiyet ve yönetim yapılarında temsilini artırmak ve fırsat eşitliğini güçlendirmek amacıyla geliştirilmiştir.

1996 tarihli Güney Afrika Anayasası, eşitlik ilkesini yalnızca biçimsel bir norm olarak ele almamış; aynı zamanda "maddi eşitlik" anlayışını benimseyerek, geçmişte dezavantajlı bırakılmış grupların desteklenmesini

anayasal bir gereklilik olarak düzenlemiştir. Bu kapsamda devletin, söz konusu grupların konumunu iyileştirmeye yönelik pozitif ayrımcılık tedbirleri alabileceği açıkça hüküm altına alınmıştır. BEE politikaları da bu anayasal çerçevede şekillenmiş ve uygulamaya konulmuştur.

2003 tarihli Broad-Based Black Economic Empowerment Act (BBBEE Act), bu politikaların hukuki temelini oluşturmaktadır. Söz konusu politika, şirketlerin ekonomik faaliyetlerinin belirli dönüşüm kriterleri doğrultusunda değerlendirilmesini öngören bir sistem tesis etmiştir. Bu

kriterler; mülkiyet yapısında çeşitlilik, yönetim kademelerinde temsil, çalışanlara yönelik beceri geliştirme programları, kapsayıcı tedarik zinciri uygulamaları ve sosyo-ekonomik kalkınmaya katkı gibi başlıklardan oluşmaktadır. Uygulamada, özellikle kamu ihaleleri, lisanslama süreçleri ve devlet desteklerinden yararlanma gibi alanlarda, şirketlerin

BBBEE uyum düzeyi önemli bir değerlendirme ölçütü olarak dikkate alınmaktadır. Bu yönüyle sistem, özel sektör davranışlarını dolaylı biçimde yönlendiren düzenleyici bir araç niteliği taşımaktadır.

Uluslararası hukuk bakımından söz konusu politikalar, insan hakları hukukunda yer alan eşitlik ve ayrımcılık yasağı ilkeleriyle birlikte ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler sözleşmeleri ve ilgili içtihatlar, dezavantajlı grupların fiili eşitliğe ulaşabilmesi amacıyla “geçici özel önlemler” alınmasına belirli koşullar altında izin vermektedir. Bu bağlamda BEE uygulamaları, meşru bir amaç doğrultusunda, sınırlı ve ölçülü olmak kaydıyla kabul edilebilir pozitif yükümlülükler kapsamında değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, uygulamanın etkinliği ve kapsamı bakımından çeşitli eleştiriler de gündeme gelmektedir. Özellikle sağlanan ekonomik faydaların toplumun geniş kesimlerine yeterince yayılmadığı ve belirli bir kesimde yoğunlaştığı yönündeki değerlendirmeler dikkat çekmektedir.

Ayrıca bazı şirketlerin, mevzuata yalnızca şekli uyum sağlamakla yetinerek, düzenlemenin amacına uygun bir dönüşüm gerçekleştirmediği ifade edilmektedir. Bu durum, ölçülülük, hakkaniyet ve amaçla bağlantılılık ilkeleri çerçevesinde hukuki tartışmalara konu olmaktadır.

Siyah Güçlendirme Hareketi politikaları, Güney Afrika'nın apartheid sonrası yeniden yapılanma sürecinde ekonomik eşitliği tesis etmeye yönelik temel araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu mekanizmanın etkinliği, hem ulusal hukuk hem de uluslararası insan hakları standartları ışığında sürekli olarak değerlendirilmesini gerektiren dinamik bir alan olmaya devam etmektedir. Bu çerçevede, gelecekte yapılacak reformların daha kapsayıcı, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıyı güçlendirmesi hedeflenmektedir.

Hindistan-Pakistan Uyuşmazlığı: Uluslararası Hukuk ve Kimlik Eksenli

Temelleri 1947 yılına dayanan Hindistan-Pakistan uyuşmazlığı, görünürdeki bölgesel sınır ihtilafının zemininde, iki farklı ulus inşa süreci arasındaki ideolojik çatışma ve kolektif travmalarla şekillenen çok boyutlu bir kriz barındırmaktadır.

Bu uyuşmazlığın temelinde yatan İki Millet Teorisi, tarafların birbirini sadece siyasi rakip değil, varoluşsal birer öteki olarak kodlamasına neden olmuştur. Bu ihtilafın merkezindeki Keşmir sorunu için BM Güvenlik Konseyi, 1948 yılında tarafsız bir halk oylaması öngörmüştür. Ancak, Keşmir'in Hindistan için seküler ulus yapısının ispatı, Pakistan içinse Müslüman kimliğinin tamamlayıcısı olan sembolik değeri, çözüm odaklı bir çekilme planının hayata geçirilmesini engellemiştir. 1972 Simla Anlaşması ile uyuşmazlıkların ikili müzakerelerle çözülmesi taahhüt edilse de, Nisan 2025'te yaşanan Pahalgam terör saldırısı sonrası diplomatik zemin tamamen çökmüştür.

Siyasi arenada artan bu derin güvensizlik, sınır aşan suların paylaşımını düzenleyen 1960 İndus Suları Antlaşması'nı da bir silah haline getirmiştir.

Doğu ve Batı nehirlerinin tahsisinde teknik olarak başarılı kabul edilen bu antlaşma, günümüzde suyun ulusal hayatta kalma meselesi olarak kutsallaştırılmasıyla kırılma noktasına ulaşmıştır.

23 Nisan 2025'te Hindistan'ın, Pakistan destekli terörizmi gerekçe göstererek Baglihar Barajı'ndan su akışını durdurması, ekonomik bir yaptırımdan ziyade cezalandırıcı bir eylem olarak da görülmektedir. Pakistan'ın bu hamleyi bir savaş nedeni ve nükleer bir tehdit unsuru olarak tanımlaması, krizin teknik bir uyuşmazlıktan çıkıp kitlesel bir güvenlik ikilemine dönüştüğünü kanıtlamaktadır.

İkili antlaşmaların ve diplomatik kanalların işlevsiz kaldığı bu noktada, uyuşmazlığın hukuki boyutu doğrudan Uluslararası Adalet Divanı'na (ICJ) taşınmıştır. 1972 Simla Anlaşması taraflara sorunlarını üçüncü taraflar olmaksızın ikili müzakerelerle çözüme yükümlülüğünü getirirse de, Pakistan'da tutuklanan Hint vatandaşı Kulbhushan Jadhav davası, taraflar arasındaki siyasi diyalog ve güvenin tamamen tükendiğinin uluslararası arenadaki ispatı olmuştur. Bu dava, salt bir ceza hukuku vakası değil, iki nükleer devletin birbirini terörizm ve casuslukla suçladığı istihbarat savaşlarının hukuki bir vitrinidir. Hindistan'ın sınır aşan suları ulusal güvenlik gerekçesiyle bir silah olarak kullanmasına benzer şekilde, Pakistan da Jadhav'ı sıradan bir mahkum yerine bir casus olarak niteleyerek Viyana Konsolosluk İlişkileri Sözleşmesi'ni yok saymış ve askeri bir mahkemede ölüm cezasına çarptırmıştır.

Ancak ICJ, jeopolitik krizlerin ve casusluk gibi iddiaların, bireyin uluslararası hukuktan doğan adil yargılanma ve yaşam hakkını ortadan kaldıramayacağına hükmederek Pakistan'ın ihlallerini tespit etmiş ve infazın durdurulmasına karar vermiştir.

2025'te yaşanan saldırı ve ardından gelen askeri misillemeler, İndus Suları Antlaşması'nın süresiz askıya alınmasına yol açmıştır. Bugün itibarıyla su, teknik bir paylaşım konusu olmaktan çıkıp tarafların birbirini baskılamak için kullandığı stratejik bir mühimmat haline gelmiştir. Sonuç olarak bu uyuşmazlık, 1947 bölünmesinin kolektif hafızalarda bıraktığı travmaların ve keskinleşen dini-kültürel kimliklerin, uluslararası hukuk normlarını baskıladığı bir krizdir. Toplumsal kin ve stratejik güvensizliğin harmanlandığı bu tarihsel süreç, küresel barışı her an nükleer bir çatışmaya sürüklemeye potansiyeli taşıyan çok katmanlı bir hukuk çıkmazı olmaya devam etmektedir.

17 Nisan Filistinli Esirler Günü

Giriş

17 Nisan Filistinli Esirler Günü, yalnızca tarihsel bir anma günü değil; aynı zamanda sistematikleşen ve uluslararası hukukun temel prensiplerini hiçe sayan bir insan hakları krizinin, dünya kamuoyuna ve hukuk camiasına yeniden hatırlatılması için kritik bir eylem günüdür. İsrail hapishanelerinde tutulan binlerce Filistinli esirjin durumu, salt bir “ceza infaz” meselesi olmaktan çok öte, işgal hukukunun ve evrensel insan hakları normlarının ihlali ve Cenevre Sözleşmeleri’ne açıkça aykırılık teşkil etmesi açısından da oldukça önemli bir konudur.

Uluslararası Hukuk Çerçevesi ve Temel İhlaller

Filistinli esirlerin tutulma koşulları ve maruz kaldıkları muameleler incelendiğinde, İsrail’in uygulamalarının uluslararası insancıl hukukun ve insan hakları hukukunun temel metinleriyle doğrudan çeliştiği görülmektedir. Özellikle 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, işgal altındaki topraklarda yaşayan sivillerin haklarını güvence altına almaktadır. Sözleşme’nin 49. maddesi uyarınca, işgalci devletin işgal altındaki nüfusu kendi ülkesine nakletmesi yasaktır.

Bu kişilerin işgalci devletin ülkesindeki cezaevlerinde tutulması ve yargısal süreçlere tabi kılınması, işgal hukukunun koruma rejimiyle bağdaşmamaktadır. Ancak İsrail, Filistinli tutukluların büyük bir kısmını kendi sınırları içerisindeki cezaevlerinde tutarak bu kuralı sistematik olarak ihlal etmekte; esirlerin aileleriyle görüşme haklarını, lojistik ve hukuki engellerle fiilen ortadan kaldırmaktadır.

Bunun yanı sıra, esirlere yönelik uygulamalar işkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile Roma Statüsü bağlamında değerlendirildiğinde, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar kategorisinde ele alınabilecek ağır ihlaller barındırmaktadır.

İdari Tutukluluk: Hukuki Güvenceden Yoksun Bırakma Aracı

İsrail ceza infaz sisteminin Filistinlilere yönelik en tartışmalı ve en çok istismar edilen mekanizması “idari tutukluluk” uygulamasıdır.

◆ **Keyfiyet ve Belirsizlik:** Herhangi bir somut suçlama, iddianame veya adil bir yargılanma süreci olmaksızın, tamamen “gizli istihbarat” raporlarına dayanılarak kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılmasıdır. Bu durum uluslararası hukukun en temel ilkelerinden olan savunma hakkı ve adil yargılanma hakkının apaçık ihlalidir.

◆ **Sınırsız Süre:** Uluslararası hukukta yalnızca çok istisnai ve acil güvenlik durumlarında, sıkı denetim altında başvurulabilecek bir tedbir olması gereken bu uygulama, İsrail tarafından rutin bir cezalandırma aracına dönüştürülmüştür.

Altı aylık periyotlarla ve sınırsız sayıda uzatılabilen bu kararlar, esirleri ve ailelerini sürekli bir belirsizlik ve psikolojik yıkım içinde bırakmaktadır. Savunma hakkının fiilen ortadan kaldırıldığı bu sistem, adil yargılanma hakkının en ağır ihlalidir.

Cezaevi Koşulları ve Esirlere Yönelik Muamele

Filistinli esirlerin cezaevlerindeki gündelik yaşamları; insan onuruyla bağdaşmayan, fiziksel ve psikolojik şiddet ve yıpratma politikası üzerine kuruludur.

1. İşkence ve Kötü Muamele

Gözüne alınma anından başlayarak sorgu süreçlerinde ve cezaevindeki rutin uygulamalarda fiziksel ve psikolojik şiddet yaygın bir yöntemdir. Uzun süreli uykusuz bırakma, zorlayıcı pozisyonlarda bağlama, aşırı sıcak veya soğuk hücrelerde tutma, sözlü taciz, ölümle veya aile bireylerine zarar vermekle tehdit etme gibi yöntemler esirlerin iradelerini kırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Uzun süreli hücre hapsi, esirlerin ruh sağlığında kalıcı hasarlar bırakmayı hedefleyen bir işkence yöntemi olarak uygulanmaktadır.

2. *Tıbbi İhmal ve Sağlık Hakkının İhlali (Tıbbi Terör)*

Cezaevlerindeki en ölümcül silahlardan biri “sistematik tıbbi ihmal”dir. Hastalanan esirlerin teşhis ve tedavi süreçleri kasıtlı olarak geciktirilmekte, kronik veya ölümcül hastalıkları olan esirlere yeterli tıbbi bakım sağlanmamaktadır.

Cezaevi hastanesi olarak bilinen yerler, donanım ve hijyen açısından asgari sağlık standartlarını karşılamaktan uzaktır.

3. *Çocuk ve Kadın Mahkumlar*

İsrail, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne taraf olmasına rağmen askeri mahkemelerde çocukları yargılayan dünya üzerindeki tek devlettir. Her yıl yüzlerce Filistinli çocuk, çoğu zaman gece yarısı baskınlarıyla gözaltına alınmakta, avukatları veya aileleri yanlarında olmadan sorgulanmakta ve zorla itirafnameler (genellikle anladıkları dilde olmayan İbranice metinler) imzalatırılmaktadır.

Kadın esirler ise tutukluluk ve nakil süreçlerinde cinsiyet temelli şiddet tehditlerine, mahremiyet ihlallerine ve ağır psikolojik baskılara maruz kalmaktadır.

Sonuç

17 Nisan Filistinli Esirler Günü, uluslararası hukukun uygulanabilirliği ve evrensel adalet mefhumu açısından bir turnusol kâğıdı işlevi görmektedir. İsrail hapishanelerindeki esirlerin maruz kaldığı ağır koşullar, idari tutukluluk adı altındaki hukuksuzluklar, tıbbi ihmaller ve işkence pratikleri, uluslararası toplumun sessizliğinden ve hukuki yaptırım mekanizmalarının işletilmemesinden güç almaktadır.

YAZARLAR

Emine Silek
Erva Esmâ Güler
Muhammed Taha Tosun
Sümeyya Murat
Sümeyye Koman
Sümeyye Saraç

YAYINA HAZIRLAYAN

Sümeyye Koman

Hukukçular Derneği Uluslararası Hukuk Komisyonu çalışmasıdır.

